

Aptaujas “Attieksme pret novecošanos” izstrāde: pirmais posms

Z.Ulmane, V.Perepjolkina

Aktualitāte

- ❑ Viena no PVO prioritātēm (Global action plan on physical activity 2018-2030) ir mazināt novecošanās radītās sekas, veicinot aktīvu un veselīgu novecošanos (*WHO*, 2018).
- ❑ Aptuveni 22,2% Latvijas iedzīvotāji ir 65 gadus un vecāki (Centālās statistikas birojs [*CSB*], 2018).

Teorētiskais modelis

- ❑ Cilvēka novecošanās ir komplekss bioloģiskais process, kurš ilgst visa mūža garumā. Tiek izdalīti vairāki novecošanās veidi – hronoloģiskā novecošanās, bioloģiskā novecošanās, psiholoģiskā novecošanās un sociālā novecošanās (*WHO, 2015*).
- ❑ Attieksme pret novečošanos var definēt kā cerības, pieredzi vai jūtas (*Hess, 2006*), vai kā idivīds iztēlojas vecumdienas (*Kornadt & Rothermund, 2015*).
- ❑ Ilgtermiņa attieksmes pret novečošanos atstāj ietekmi uz cilvēku veselību un labklājību (*Wurm, Diehl, Kornadt, Westerhof, & Wahl, 2017*).

Attieksme pret novecošanos aptaujas izstrāde

Pasaules
pieredze un
zinātniskā
literatūra

Fokusgrupa ar
gados
vecākiem
pieaugušajiem

Apgalvojumu
formulēšana

Attieksme pret novecošanos aptaujas izstrāde

Attieksme pret novecošanos

Instrukcija: Jums tiks piedāvāti apgalvojumu pāri ar pretēju nozīmi. No katra pāra izvēlieties to apgalvojumu, kas visprecīzāk raksturo Jūs, un atzīmējiet vienu no cipariem 0, 1, 2, 3, atkarībā no tā, cik lielā mērā izvēlētais raksturojums raksturo Jūs. Katrā ciparu rindā var izvēlēties tikai VIENU skaitli. Gadījumā, ja pilnībā piekrīt vienam no apgalvojumiem, tad attiecīgajā pusē jāatzīmē cipars “3”; ja nedaudz mazāk piekrīt – tad “2”; ja drīzāk piekrīt – tad “1”; “0” jāizvēlas gadījumā, ja nevar izlemt, vai daļēji piekrīt, gan vienam, gan otram apgalvojumam.

1. Man ir grūti samierināties ar vecuma izmaiņām savā ķermenī	3 2 1 0 1 2 3	Pieņemu izmaiņas, kas notiek manā ķermenī līdz ar vecumu
2. Jūtos atkarīgs no citiem	3 2 1 0 1 2 3	Jūtos neatkarīgs no citiem
3. Sabiedriskajā dzīvē neiesaistīts	3 2 1 0 1 2 3	Sabiedriskajā dzīvē iesaistīts
4. Savā vecumā saskatu vairāk negatīva	3 2 1 0 1 2 3	Savā vecumā saskatu vairāk pozitīva
5. Jūtos neērti kopā ar citiem	3 2 1 0 1 2 3	Jūtos ērti kopā ar citiem
6. Kopumā mana attieksme pret savu šī brīža dzīvi ir negatīva	3 2 1 0 1 2 3	Kopumā mana attieksme pret savu šī brīža dzīvi ir pozitīva
7. Esmu fiziski bezspēcīgs	3 2 1 0 1 2 3	Esmu spēka pilns
8. Nevēlos satīties ar citiem cilvēkiem	3 2 1 0 1 2 3	Vēlos satīties ar citiem cilvēkiem
9. Šobrīd nevaru izbaudīt dzīvi	3 2 1 0 1 2 3	Šobrīd varu izbaudīt dzīvi

Apgalvojumi

Bioloģiskie faktori
Man ir slikts fiziskais stāvoklis – Man ir labs fiziskais stāvoklis
Man ir grūti samierināties ar vecuma izmaiņām savā ķermenī – Pieņemu izmaiņas, kas notiek manā ķermenī līdz ar vecumu
Es jūtos fiziski nepilnvērtīgs – Es jūtos fiziski pilnvērtīgs
Neapmierināts ar savu izskatu – Apmierināts ar savu izskatu
Es esmu fiziski ierobežots – Es esmu fiziski neierobežots
Esmu fiziski bezspēcīgs - Esmu spēka pilns
Jūtos vecāks par saviem gadiem - Jūtos jaunāks par saviem gadiem
Es esmu fiziski neatkarīgs no citiem - Es esmu fiziski atkarīgs no citiem
Jūtos atkarīgs no citiem - Jūtos neatkarīgs no citiem

Apgalvojumi

Sociālie faktori
Sabiedriskajā dzīvē neiesaistīts - Sabiedriskajā dzīvē iesaistīts
Jūtos neērti kopā ar citiem - Jūtos ērti kopā ar citiem
Nevēlos satīties ar citiem cilvēkiem - Vēlos satīties ar citiem cilvēkiem
Neesmu piederīgs sociālajai videi - Esmu piederīgs sociālajai videi
Grūti iegūt jaunus draugus - Viegli iegūt jaunus draugus
Sabiedrībā es jūtos vientuļš - Es jūtos piederīgs sabiedrībai
Es nejūtos iesaistīts sabiedriskajai dzīvē - Es jūtos iesaistīts sabiedriskajai dzīvei
Es neesmu nevienam vajadzīgs - Es esmu citiem vajadzīgs
Nevēlos dalīties ar savu pieredzi - Gatavs dalīties ar savu pieredzi

Apgalvojumi

Psiholoģiskie faktori
Savā vecumā saskatu vairāk negatīva - Savā vecumā saskatu vairāk pozitīva
Ar gadiem saredzu vairāk zaudējumus, nekā ieguvumus -Ar gadiem saredzu vairāk ieguvumus, nekā zaudējumus
Šobrīd nevaru izbaudīt dzīvi - Šobrīd varu izbaudīt dzīvi
Nejūtos saskaņā ar sevi - Jūtos saskaņā ar sevi
Iekšēji es jūtos vecs - Iekšēji es jūtos jauns
Kopumā emocionāli es jūtos slikti - Kopumā emocionāli es jūtos labi
Uzskatu, ka gadi nav mana bagātība - Uzskatu, ka gadi ir mana bagātība
Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk slikts - Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk labs
Jūtu, ka ar gadiem neesmu kļuvis gudrāks - Jūtu, ka ar gadiem kļūstu viedāks
Kopumā mana attieksme pret savu šī brīža dzīvi ir negatīva - Kopumā mana attieksme pret savu šī brīža dzīvi ir pozitīva

Izlases raksturojums

- ❑ 155 pieaugušie vecumā no 60 līdz 87 gadiem;
- ❑ 125 sievietes, 30 vīrieši;
- ❑ Dzīvesvieta Rīga 61,2%;
- ❑ 45.8% precējušies; 17.4% šķīrušies; 16.7% atraitnis/atraitne;

- ❑ Strādā 46.4%, Pensijā 35.5%; Strādājoši pensionāri 9%;
- ❑ 1501-2000 EUR 35.4%; 751 – 1000 EUR 18.7%; 321 – 500 EUR 18%.

Aptaujas “Attieksme pret novecošanos” izstrāde: pirmais posms

Apgalvojumi	Factor	Uniqueness
Esmu fiziski bezspēcīgs - Esmu spēka pilns	0.706	0.424
Man ir slikts fiziskais stāvoklis - Man ir labs fiziskais stāvoklis	0.794	0.306
Es jūtos fiziski nepilnvērtīgs - Es jūtos fiziski pilnvērtīgs	0.715	0.389
Es esmu neapmierināts ar savu fizisko ķermeni - Es esmu apmierināts ar savu fizisko ķermeni	0.663	0.404
Neesmu piederīgs sociālajai videi – Esmu piederīgs sociālajai videi	0.548	0.502
Sabiedriskajā dzīvē neiesaistīts - Sabiedriskajā dzīvē iesaistīts	0.766	0.380
Sabiedrībā es jūtos vientuļš - Es jūtos piederīgs kādai cilvēku kopai	0.647	0.325
Es nejūtos iesaistīts sabiedriskajā dzīvē - Es jūtos iesaistīts sabiedriskajā dzīvē	0.800	0.207
Savos gados saredzu vairāk zaudējumus, nekā ieguvumus - Savos gados saredzu vairāk ieguvumus, nekā zaudējumus	0.582	0.450
Uzskatu, ka gadi nav mana bagātība - Uzskatu, ka gadi ir mana bagātība	0.571	0.595
Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk slikts - Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk labs	0.755	0.282
Jūtu, ka ar gadiem neesmu kļuvis gudrāks - Jūtu, ka ar gadiem kļūstu viedāks	0.596	0.585

Rezultāti

Bioloģiskie faktori	Sociālie faktori	Psiholoģiskie faktori
Esmu fiziski bezspēcīgs - Esmu spēka pilns	Neesmu piederīgs sociālajai videi – Esmu piederīgs sociālajai videi	Savos gados saredzu vairāk zaudējumus, nekā ieguvumus - Savos gados saredzu vairāk ieguvumus, nekā zaudējumus
Man ir slikts fiziskais stāvoklis - Man ir labs fiziskais stāvoklis	Sabiedriskajā dzīvē neiesaistīts - Sabiedriskajā dzīvē iesaistīts	Uzskatu, ka gadi nav mana bagātība - Uzskatu, ka gadi ir mana bagātība
Es jūtos fiziski nepilnvērtīgs - Es jūtos fiziski pilnvērtīgs	Sabiedrībā es jūtos vientuļš - Es jūtos piederīgs kādai cilvēku kopai	Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk slikts - Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk labs
Es esmu neapmierināts ar savu fizisko ķermeni - Es esmu apmierināts ar savu fizisko ķermeni	Es nejūtos iesaistīts sabiedriskajā dzīvē - Es jūtos iesaistīts sabiedriskajā dzīvē	Jūtu, ka ar gadiem neesmu kļuvis gudrāks - Jūtu, ka ar gadiem kļūstu viedāks

Rezultāti – Bioloģiskie faktori

□ Bioloģiskie faktori - 0.859 α

Apgalvojumi	M	SD	Min	Max	DI
Esmu fiziski bezspēcīgs - Esmu spēka pilns	5.4	1.3	2	7	0.688
Man ir slikts fiziskais stāvoklis - Man ir labs fiziskais stāvoklis	5.1	1.5	1	7	0.743
Es jūtos fiziski nepilnvērtīgs - Es jūtos fiziski pilnvērtīgs	5.6	1.4	1	7	0.714
Es esmu neapmierināts ar savu fizisko ķermeni - Es esmu apmierināts ar savu fizisko ķermeni	4.9	1.7	1	7	0.688

DI – Diskriminācijas indekss

Rezultāti – Sociālie faktori

☐ Sociālie faktori – 0.860 α

Apgalvojumi	M	SD	Min	Max	DI
Neesmu piederīgs sociālajai videi – Esmu piederīgs sociālajai videi	5.5	1.5	1	7	0.637
Sabiedriskajā dzīvē neiesaistīts - Sabiedriskajā dzīvē iesaistīts	4.9	1.8	1	7	0.680
Sabiedrībā es jūtos vientuļš - Es jūtos piederīgs kādai cilvēku kopai	5.1	1.7	1	7	0.733
Es nejūtos iesaistīts sabiedriskajā dzīvē - Es jūtos iesaistīts sabiedriskajā dzīvē	4.9	1.8	1	7	0.788

DI – Diskriminācijas indekss

Rezultāti – Psiholoģiskie faktori

□ Psiholoģiskie faktori – 0.797 α

Apgalvojumi	M	SD	Min	Max	DI
Savos gados saredzu vairāk zaudējumus, nekā ieguvumus - Savos gados saredzu vairāk ieguvumus, nekā zaudējumus	4.9	1.7	1	7	0.634
Uzskatu, ka gadi nav mana bagātība - Uzskatu, ka gadi ir mana bagātība	5.3	1.7	1	7	0.561
Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk slikts - Uzskatu, ka šis dzīves posms ir drīzāk labs	5.3	1.5	1	7	0.729
Jūtu, ka ar gadiem neesmu kļuvis gudrāks - Jūtu, ka ar gadiem kļūstu viedāks	5.6	1.5	1	7	0.521

DI – Diskriminācijas indekss

Diskusija/Ierobežojumi

- Izlases nevienlīdzība** - pansionāts vai mājās (*Laidlaw, Power, & Schidt, 2007*).
- Dzimuma sadalījums** - vēlamais izlases dzimumu sadalījums – 33% vīrieši, 67% sievietes (Centrālais statistikas birojs [CSB], 2017).
- Vecums**

Secinājumi

- Izstrādāta aptauja ar trīs faktoru modeli – bioloģiskie, sociālie un psiholoģiskie faktori.
- Skalu iekšējā saskaņotība (Kronbaha alfa) atbilst psihometriskajiem kritērijiem.
- Diskriminācijas un reakcijas indeksi atbilst pantu psihometriskajiem kritērijiem.
- Tālākie soļi - turpināt validizācijas procesu palielinot izlasi.

Paldies par uzmanību!

Zane.ulmane@rsu.lv

